

Pataky Zoltán

Szemtanú

Visszaemlékezések (2. rész)

Eljött 1956. októbere...

Új szelek nyűgették az ős magyar fákat. A Műszaki Egyetem 14 pontból álló követelést fogalmazott meg, ez stencilezett papírra volt sokszorosítva. Ilyen követelések voltak: szüntessék meg a diákokthoz tartozó túlsúlyosságát, döntsék le a zsarnokság és önkény jellegét, a Sztálin szobrot, vonják ki a szovjet csapatokat Magyarországról. Ezt terjesztettük gyárakban, sokszor a munkások jöttek érte. Azt hittük akkor, hogy a forradalmat mi kezdeményeztük, csak napjainkban derült ki, hogy nem így volt, a debreceni egyetem egy nappal megelőzött minket.

Október 23-án tüntetni akartunk, de betiltották. Az egyetem kertjében vártuk a tiltás visszavonását. Két óra körül megjelent Piros belügyminiszter (vagy helyettes?) és barátságos szavakkal engedélyezte a tüntetést. Ezt a szép őszi napot ne rontsuk el rendezavarással, mondta. Erre aztán elindultunk a Bem térre. Ott a Duna-parton álltunk, Veres Péter beszédét nem hallottuk, mert gyenge volt a hangosítás. A szemem láttára vágta ki a címet a zászlóból, ez azonban nem olyan izzó gyűlölettel történt, mint azt az „eredeti” felvételen látni lehet, ezt utólag stilszerűsítették. Innen aztán a Margit-hídon átvonultunk Pestre, a lengyel-magyar barátság jegyében, Háty Gyula és más szimpatizánsok kíséretében. A Marx téren már újságot osztogattak, „Miénk az utca” jelszóval. Az Alkotmány utcánál aztán feloszlottunk. Én a Kossuth tér felé vettem utamat, nagy tömeg volt a téren, de beszédet nem hallottam, így a Kossuth-hídon átmenve, a vár felé vettem utamat. Hallgattuk a rádiót, amely a műsortól eltérő zenét sugárzott. Később tudtuk meg, mi történt a rádiónál.

A rádió állandó hallgatásával telt el

október 24-e. mese arról, hogy suhancok teszik egészet, de maguk sem tudják, miért. 25-én aztán nekiindultam, hogy lemegyek a városba. Az udvaron hirtelen iszonyú ágyúdörgést hallottam, így aztán otthon maradtam. Nyilván a szovjet tankok tüzeltek, válaszul a géppuskatűzre. Ekkor volt a Parlament előtti vérfürdő. szegény Rössler Jancsi évfolyamtársam is ott sérült meg, majd a kórházban meghalt. 26-án aztán mégis lementem a városba. A Lenin körúton sétáltam, ott volt egy zöldes bolt, előtte a fal fel volt állványozva. Az állványon lövedékek kopogása hallatszott, gondoltam jobb lesz innen eltűnni. befordultam a Dob utcába, ekkor a körútról morajlást hallottam. valószínűleg ekkor volt az az atrocitás, amikor egy fiatal ávóست felakasztottak.

Az egyetem pénzt osztott szét a vidéki hallgatók részére útiköltségre. Én is felvettem, majd valahogy megtudtam, hogy teherautó indul Egerbe. Erre felkérkedtem, keresztül-kasul száguldottunk a városon, majd az Istenhegyi úton egy lánykollégiumnál álltunk meg. Egy vidéki állatorvos hozott élelmiszert a kollégiumnak, mivel a lánya ott lakott. Ezután tényleg Eger felé vettük az utunkat. Valamelyik faluban megálltunk, egy idős bácsi érdeklődött, mi van Budapesten. Nagy Imre nevét említettük, mire élénken tiltakozott személye ellen nagy Imrét ezt megelőzően a Villányi út elején láttam, ott tartott előadást valamelyik épületben. Előzőleg természetesen testőrök jelentek meg, de mivel látták, hogy egyetemista vagyok, nem küldtek el. nagy Imre karnyújtásnyira állt meg tőlem, idegesen körülnézett, nem akarják-e letartóztatni, majd megnyugodva rágyújtott egy szivarra.

Egerbe érve aztán átalakítottam a rádiómat, hogy rövidhullám vételére is alkalmas legyen. Így hallgattam a „szabad egri rádiót”, amely a korábbi ávós rádió adójával működött. Így tudtam meg, hogy Kádás Géza bujkáló ávósokat fogott el, amiért aztán később felelősségre vonták.

Ha jól emlékszem, november 3-án este, míg Kádár János beszélt a rádióban, „Megtisztulva” címmel mondta el, hogy az újjáalakult párt meg kíván tisztulni a múlt hibáitól. Negyedikén hajnalban aztán hallottam Nagy Imre beszédét, majd Hay Gyula szavait: „Segítsetek! Segítsetek!” Novemberben és decemberben kaptuk a híreket a budapesti szörnyűségekről, majd december 10-én a salgótarjáni sortűz hatására Egerben is tüntetés kezdődött. „Aki magyar velünk tart!” – kiabálták a tüntetők, mire természetesen én is közéjük álltam, anyámmal együtt. A nyomda felé tartottunk, itt aztán betörtük a kaput, és a tömeg betódult a nyomdába. Én a szedőhelyiségbe tartottam. Pufajkás rendőrspicli jelenlétében diktáltam a következő szöveget a fiatal szedőnek: „Mi, Eger város dolgozói, a december 10-én tartott tüntetésünk alkalmával hitet tettünk népünk szabadsága, a forradalom ügye mellett. A Kádár-kormány politikáját hazaárulónak, népellenesnek bélyegezzük. Követeljük a kormány lemondását és a Nagy Imre-kormány megalakítását. Szolidaritásra hívunk fel minden magyar várost és falut. Éljen a sztrájk!”

* * *

A spicli nem akadályozott meg. Az „éljen a sztrájk!” felszólítást már a melletttem álló fiatal diktálta. Amint elkészült a röplap, ledobták a tömeg közé, majd a többi példány is szétterjedt a városban. Kirakatokban volt kiragasztva. Két nap múlva aztán jött a sortűz, szerencsére nem voltam jelen, de azután jobbnak láttam néhány napra eltűnni.

Valamikor januárban folytatódott az egyetemi oktatás. A forradalom sajnálatos

bukása ellenére a nemzetközi rokonszenven túlmenően elértük azt, hogy filozófiából nem kellett vizsgázni. Elérkezett 1957. március 15. A Jelszó ismert volt: MUK, vagyis „Márciusban Újra Kezdjük”. A hatalom azonban felkészült erre. A város tele volt kaukázusi szovjet katonával, a Duna-parton, a Gellérthegy alatt befűzött tárú géppuskával haladt el a katonai teherautó.

A Kádár-rendszer ével

1957 májusában szobámban megjelent Juhász Ádám, az Almásfüzitői Timföldgyár főmérnöke azzal, hogy neki kell egy folyamattírányításhoz értő ember. Mivel lakást is ajánlott, és én már vőlegény voltam, elvállaltam az állást. Nagyon szép szakma ez, de az az átka, hogy ki van téve a dilettantizmus uralmának. Főnökeim részéről érvényesülő vegyipész szemlélet és szakmai vakság sok melléfogásra adott okot. Emellett azonban hatalmas technológiai változások tanúja voltam. A pénz felhasználás lényegében nem volt korlátozva. Az emberi tényezőnek is meghatározó szerepe volt a munkavégzésnél. Főnököm pl. hatalmát azzal fitogtatta, hogy nem engedte el beosztottjait a tervezett időpontban szabadságra. velem is ezt tette, én azonban ezt annyira jogtalannak tartottam, hogy írásban közöltem: Szabadságom programját nem áll módomban megváltoztatni. Mivel ennek jogosságával a vállalati jogtanácsos is egyetértett, az azonnali retorzió elmaradt, később azonban ezt a prémiumosztásnál pótolta. Személyére az is jellemző, hogy dacból elmulasztott karbantartási intézkedése a timföld minőségének jelentős romlásához vezetett, amit a szlovákok reklamáltak. A népi ellenőrzés is foglalkozott az ügygel, a felelősségre vonás a karhatalmista érdemeire való tekintettel elmaradt. Igazságtalan lennék azonban, ha csak a negatívumokat említeném. Ő szervezte meg a műszer-automatika tervező csoportot, amely nagy létszámban a főépületben

működött. Ennek aztán meg is volt az eredménye. Szimultán terveztem három műszerhelyiséget, amely akkor mintaszerű volt az országban. Rendeltetésszerű működésével azonban nem sokat törődtek.

Még egy jellemző eset a gyárban érvényes „kommunista erkölcsre”. Itt dolgozott néhai Konkoly János a prominens pártmunkás, aki szerette volna a doktori címet megszerezni. Mit tesz ilyenkor egy gátlástalan kommunista? Szétnéz, hogy kinek a munkáját lehet ellopni. Nekem volt egy színvonalas tanulmányom az agybeállítás pontosságával kapcsolatban. Erre hívta fel a figyelmét fizikus kollégám, és anélkül, hogy erről velem szót váltott volna, Konkoly János ezt benyújtotta doktori disszertációnak. Nem hiszem, hogy elfogadták, mert ez nem vegyész téma volt. Később aztán nevem jelent meg egy folyóiratban. Ilyen előzmények után került sor arra, hogy munkahelyet változtattam. A Tatabányai Szénbányák igazgatója, Gál István felmérte, hogy a szénbányászatnak nincs nagy jövője, ezért létrehozott egy Víztisztító és Dúsító Berendezések Gyára nevű vállalatot. Ide jelentkeztem műszeresnek. Ajánlati tervek kidolgozása, és létesítményfelelősi feladatok ellátása volt a munkaköröm. Az osztályvezető-helyettes Tatabánya alpolgármestere volt, korrupció miatt menesztették. Természetesnek tartotta, hogy a neki tetsző szolgáltatásokat a premizálásnál honorálja. Az osztályvezető helyettes pedig azokat küldte külföldi munkára, akik részt vettek kertje művelésében. Művésze volt annak, hogyan kell magát a munkából kivonni. Elmélete az volt, hogy amint egy tábornok sem foglalkozik olyan szervezési feladatokkal, amit egy századosnak kell elvégezni, így ő sem kíván a napi feladatokba bekapcsolódni. Az elmélet ott sántított, hogy az ő státusa nem a tábornoki, hanem a századosi státusnak felelt meg.

Egyszer aztán összehívta az osztályt, és kifejtette, hogyan kellene egy jól szervezett

rendszernek működnie. mivel ez pontosan az én elveimnek felelt meg, erre úgy reagáltam, hogy mindez szépen hangzik, de meg is kellene valósítani. Ezt megszégyenítésnek tekintette, és úgy honorálta, hogy a legközelebbi általános fizetés rendezéskor engem kiagyagzott. A végkifejlet aztán az lett, hogy mindkét vezető egy-egy fél évet töltött el a tatabányai ideggyógyintézet pszichiátriai osztályán. Én viszont nem akartam ide kerülni, ezért jobbnak láttam visszatérni a tervezéshez.

Vállalva a napi vonatozást Tatabánya és Budapest között, a Mélyéptervnél helyezkedtem el, mivel ezzel a vállalattal az előző munkahelyemen kapcsolatban álltam. nagyon szép munkákat kaptam, de itt is, mint a legtöbb munkahelyen, a munkafegyelmel volt baj. A munkaidő betartását perc pontossággal ellenőrizték, de hogy ki mennyit locsog-fecseg, vagy mennyi ideig telefonál, azzal nem törődtek. Ezt a munkavállaló szerzett jogának tekintették. A legfontosabb téma azonban itt is a prémium elosztás volt. A KISZ és a szakszervezeti bizalmi szava volt a döntő. Hogy nézne ki az, hogy az én keresetem megközelítse az ő keresetüket! A mérce nem volt egységes. A mérnök munkáját, így a technikus végzettségű káder értékelte. Az osztályvezető pedig pozíciója biztonsága érdekében nem mert ellentmondani.

Ez volt tehát a jellemző a Kádár rendszer értelmiségi politikájára. A primitívséghez való alkalmazkodás a biztosítéka a vezetői státusz megtartásának...

A rendszerváltás éve

Mikor kezdődött a rendszerváltás Magyarországon? Ezt nem lehet dátum szerint meghatározni. Tudjuk, hogy ki volt Grósz Károly, azonban egy mondatára kevesen emlékeznek. Ez így hangzott: Ha ezt a struktúraváltást két éven belül nem valósítjuk meg, elvész a párt, de ez a kisebb baj. A nagyobb baj az, hogy elvész az ország. Ne

feledjük el, hogy Grósz Károly tárgyalta Reagan elnökkel, és kifejezte eltökéltségét a piacgazdaság megvalósítása érdekében.

1988-ban sorra alakultak újjá a pártok. Nem volt kivétel a cserkészlet sem. November elsején alakult meg a Magyar Cserkészszövetség Ideiglenes Intéző Bizottsága, amely felhatalmazta magát ideiglenes működési engedély kiadására. A hivatalos bejegyzés csak jóval később született meg. A rendszer eltúrta a korábban szigorúan tiltott cserkészlet újjászervezését. Ez azonban kezdettől fogva ellentmondásos volt. „A november 12-re tervezett cserkésztalálkozó szervezését a nagygyűlésnek a cserkészlet szellemétől idegen volta miatt fölöslegesnek ítéli...” Ez a mondat jellemző a cserkészlet „egységére”. Ennek ellenére a Jurta színház zsúfolásig megtelt öreg cserkészekkel, képviselte magát a brazil és az amerikai-magyar cserkészszövetség is. Szót kapott itt minden volt cserkészvezető. Észrevétlenül besurrant a nézőtérre Sinkovits Imre művész úr, akit természetesen azonnal taps fogadott. Itt volt Béres Ferenc énekművész is, aki hosszas nótázással szórakoztatta a résztvevőket. Végül is valakik megelégtették a lelkes hangulatot, és mesterséges áramszünetet produkáltak. Ez azonban rosszul sült el. A színház gyertyákat hozott be és gyertyafénynél énekeltük a régi cserkész dalokat. „Szellő zúg távol, alszik a tábor” zengett a dal. (A cserkészinduló irreleváns második szakasza nem hangzott el.)

Sajnos, hogy főleg presztízs okok miatt később két cserkészszövetség alakult. Magyar Cserkészszövetség és a Magyar Cserkész Csapatok Szövetsége. Az előbbi a katolikus, az utóbbi főleg a protestáns cserkészletet tömöríti. A két szövetség között jóformán nincsen kapcsolat. Amikor a MCSCSSZ felajánlotta a közös táborozás lehetőségét, az MCSSZ ezt egyszer és mindenkorra elutasította. Tette ezt annak ellenére, hogy a 4. cserkésztvény kimondja: „A cserkész minden cserkésztestvérének tekint”. A MCSSZ autokratikus szervezet,

és a vallásosság jellemzi. Szabályzata előírja, hogy a cserkészparancsnok csak példamutatóan vallásos személy lehet. Ez azonban nem elég. Azt is előírja, hogy őrsvezetői tanfolyamra küldés csak a hitoktató javaslatával történhet! Ez azt jelenti, hogy a cserkészlet a katolikus egyháznak van alárendelve még akkor is, ha ezt nem ismeri el. A vallási túlbuzgóságot tökéletesen szemlélteti az alábbi példa: „a Jóisten segítségével nélkül nem boldogulhattál volna. Most a fogadalomtétellel az Ő lovagja leszel, s az Ő tanítása szerint fogsz gyakorlati életet élni ... a gyóntatószékben mindig megbánhatod eltévelyedéseidet.” (Új magyar cserkészkönyv I.)

Ez a szöveg tökéletesen megfelel a bérálás méltatásának.

A cserkészlet iránti vonzalmam azonban mindezek ellenére fennmaradt. Különös véletlen, hogy egy volt Dobó-cserkész, akivel közös őrshben cserkészkedtem, éppen Vértessőlősen lakik, és ott cserkészcsapatot alakított. Természetesen felvettem vele a kapcsolatot. A Márton Áronról elnevezett csapat 1992 nyarán táborozott Balatonkenesén. Szent Iván éjszakáján táborfüzet rendeztünk a közeli Sóhegyen. Kevesen tudják, hogy itt egy német katonai temető húzódik, méghozzá nagyon kulturált formában. Binder Pista csapatparancsnok meleg szavakkal emlékezett meg az elhunytakról.

Nem lenne teljes a megemlékezés, ha nem lenne szó a tatabányai cserkészetről. Itt Vétek György öregcserkész Vidovszki Kálmánról elnevezett cserkészcsapatot alakított. Ez a MCSCSSZ-hez tartozó csapat azonban nem sok sikerrel működött. A cserkészetről alkotott felfogás a kirándulásra és főzésre korlátozódott, táborozást szervezni azonban nem sikerült. Az elméleti foglalkozásokból kivettem a részem, de a hazafias nevelésre vonatkozó törekvésemet teljes értetlenséggel fogadták. Ez elég ok volt arra, hogy kilépjek a csapatból, de rövidesen különben is feloszlottak.